

О. В. Сахаров,
здобувач Академії муніципального управління

ЗАСАДИ ДЕРЖАВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕГІОНУ

Визначено засади стратегічних напрямів розвитку аграрного сектора регіону. Обґрунтовано пріоритетність розвитку та територіального розміщення галузей аграрного сектора регіону.

Principles of strategic directions of development of region agrarian to the sector are certain. It is led to priority of development and territorial placing of industries of region agrarian to the sector.

Ключові слова: аграрний сектор, державні засади, продовольчий ресурс, регіон, стратегічний напрям.

ВСТУП

У процесі розбудови демократичної незалежної держави особливо важливого значення набуває розроблення науково обґрунтованого довгострокового соціально-економічного прогнозу розвитку народногосподарського комплексу країни, його регіонів та виробничих структур місцевого самоврядування. Необхідно визначити стратегічні напрями, основний зміст і мету структуризації суспільного виробництва, обґрунтувати пріоритетні галузі його розвитку, сформулювати етапи, засоби та механізми господарювання, розрахувати потребу в матеріально-технічних і людських ресурсах для досягнення поставленої мети.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку раціонального розміщення й підвищення ефективності аграрного виробництва, його спеціалізації та удосконалення управління у різний час зробили відомі вітчизняні вчені-економісти: І.Н. Романенко, П.П. Борщевський, П.Г. Дубінов, І.І. Жадан, С.Й. Кутіков, М.М. Паламарчук, О.М. Онищенко, К.Г. Телешик, О.П. Канєвський, К.О. Сироцінський, В.П. Ситник, П.Т. Саблук, О.М. Смолянов, І.Г. Кириленко, М.Ф. Кропивко, П.І. Гайдуцький, Л.М. Клецький, О.В. Крисальний, П.К. Канінський, М.Я. Кушвід, В.П. Рябоконт.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити засади стратегічних напрямів розвитку аграрного сектора регіону;

— обґрунтувати пріоритетність розвитку та територіального розміщення галузей аграрного сектора регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ

Категорії "стратегія", "стратегія розвитку", "стратегічні напрями" поки що не мають єдиного наукового визначення. В енциклопедичних виданнях і наукових публікаціях наводяться дещо різні за сутністю і змістом їх тлумачення. Так, "Современный экономический словарь" подає таке визначення цього економічного терміна: "Стратегия экономическая — долговременные, наиболее принципиальные, важные установки, планы, намерения правительства, администрации регионов, руководства предприятий в отношении производства, доходов и расходов, бюджета, налогов, капиталовложений, цен, социальной защиты" [7, с. 70]. У цьому визначенні відсутня економічна базова основа сутності важливих установок, планів тощо. В "Економічній енциклопедії" вказується: "Стратегія розвитку — це економічна політика, спрямована на досягнення економічного розвитку в довгостроковому періоді, втілюваних у найбільш важливих і принципових планах, програмах, установках чи намірах органів, які приймають рішення" [3, с. 17]. У такому тлумаченні теж не до кінця розкриваються сутнісні особливості поняття "стратегія" у принципових планах, програмах, установках, органів, які приймають рішення.

На наш погляд, категорія "стратегія" — це розроблення на основі системи наукових знань на довгостроковий період напрямів економічного розвитку агропро-

мислового виробництва регіону (галузей, виробничо-господарських структур) з обґрунтуванням соціально-економічних і техніко-технологічних прогнозних показників отримання кількісних та якісних параметрів кінцевих результатів господарської діяльності.

Розроблення стратегічних напрямів розвитку агропромислового виробництва регіону базується на загальній стратегії економічного розвитку на демократичних засадах суверенної незалежної країни. Вектор цього розвитку в регіоні націлений на освоєння ринкової системи господарювання, на забезпечення конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарських галузей на внутрішньому і зовнішньому аграрних ринках. Одним з основних засобів досягнення поставленої мети є переведення аграрної сфери виробництва на інноваційну модель розвитку [4, с. 73].

Основним стратегічним напрямом розвитку регіону слід вважати максимальне забезпечення його потреб власним виробництвом у широкому асортименті високоякісних харчових продуктів з урахуванням сезонного збільшення потоків контингенту прибулих на відпочинок і лікування людей. Тому для визначення концептуальних положень стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва необхідно обґрунтувати пріоритетність розвитку та територіального розміщення галузей аграрного сектора економіки і переробної промисловості, які мають забезпечити потребу в постачанні споживачам основних видів сільськогосподарської продукції та випуску переробною промисловістю широкого асортименту готових до споживання якісних харчових продуктів. До таких пріоритетних галузей сільськогосподарського виробництва належать ті, які мають постачати найбільший річний обсяг продукції для споживання у свіжому та переробленому вигляді і які характеризуються нетривалим зберіганням та обмеженими якостями при їх транспортуванні. До таких видів сільськогосподарської продукції належать, насамперед, виробництво молока, овочів, м'яса птиці, плодів і винограду. Серед них особливо слабою транспортабельністю відрізняються, зокрема, свіже молоко і ряд видів овочів, які без відповідної обробки швидко втрачають якість і тому їх виробництво доцільно здійснювати в основному в господарських структурах регіону [6, с. 30]. До того ж за річними обсягами споживання вони посідають провідне місце.

До того ж при використанні орних земель в кожному аграрному формуванні необхідно спроектувати раціональну структуру посівних площ з обов'язковим введенням системи науково обґрунтованих сівозмін, спрямованих на значне підвищення питомої ваги кормових культур, зокрема багаторічних трав, коренеплодів, кукурудзи та сої. Разом з тим, важливою умовою ефективного використання орних земель є відновлення і широкий розвиток зрошення сільськогосподарських культур. Але прорахунки в організації використання для зрошення водних ресурсів, встановлення необґрунтованих цін плати за воду та споживання електроенергії для зрошення водночас з ускладненням фінансового стану виробничо-правових структур стали причиною згорання обсягів зрошення посівів сільськогосподарських культур, руйнування зрошувальної системи, її матеріально-технічної бази. З метою відновлення і знач-

ного розширення системи зрошення як одного з важливих чинників одержання гарантованих високих врожаїв сільськогосподарських культур необхідно першочергово спрямувати інвестиційну політику на організацію значного розширення вирощування сільськогосподарської продукції на поливних землях. Тільки відновлення й розвиток системи зрошення сільськогосподарських культур із значним підвищенням доз внесення мінеральних і органічних добрив у системі сівозмін, впровадження ресурсозберігаючих технологій та здійснення дійових заходів боротьби з водною і вітровою ерозією ґрунтів може забезпечити стійке нарощування сільськогосподарського виробництва і підвищення його ефективності.

Землеробство регіону повинно набути чітко вираженого спеціалізованого характеру, спрямованого на виробництво, насамперед, кормів та овочів, забезпечуючи повну потребу всіх жителів регіону та постійно зростаючої кількості приїжджаючих людей на відпочинок і лікування в молочних продуктах та овочах.

Важливим стратегічним напрямом розвитку агропромислового виробництва регіону слід вважати розширення виробництва продукції птахівництва — м'яса бройлерів і дієтичних яєць. Тут нагромаджено значний досвід розвитку галузі, коли була створена потужна матеріально-ресурсна база її розвитку, досягнуто значних результатів у виробництві дієтичної продукції.

Особливої уваги заслуговує розвиток овочівництва та баштанництва як важливої галузі можливого повного цілорічного забезпечення потреб споживачів регіону в широкому асортименті свіжих і перероблених овочів. У регіоні наявні сприятливі природно-економічні умови для виробництва різноманітної високоякісної овочевої продукції, що свідчить про реальні можливості забезпечити всі потреби у цій продукції споживачів [5, с. 15]. Слід відмітити, що у вирощуванні високоякісних овочів населенням регіону нагромаджено великий досвід. Нині значна частина виробництва товарної овочевої продукції зосереджена в господарствах населення. Тому тут необхідна практична допомога селянам у придбанні якісного насіння овочевих культур, забезпеченні відповідним інвентарем і знаряддям, добривами та агрохімікатами для їх вирощування, а особливо в організації заготівлі й реалізації продукції.

З цією метою на місцях слід розробити конкретні програми розвитку агропромислового виробництва, спрямовуючи їх вектор на найбільш повне використання наявних природних та економічних факторів суспільної діяльності.

Не менш важливою галуззю регіону є розвиток птахівництва і ягідництва. Враховуючи надзвичайно великий обсяг потреб в інвестиціях в основний капітал розвитку агропромислового виробництва, слід на державному рівні невідкладно вирішити проблему створення потужного аграрного банку для пільгового забезпечення довготривалого кредитування цього важливого сектора економіки країни [2, с. 93].

Слід зазначити, що здійснення глибокої земельної реформи, перехід до ринку землі та його регулювання неминуче пов'язано з необхідністю створення іпотечно-го банку. З огляду на те, що одним із пріоритетних напрямів розв'язання стратегічних завдань, спрямованих

на максимальне самозабезпечення зростаючих потреб регіону в обсягах і розширенні асортименту продовольчих ресурсів, на передній план висувається досить гостра проблема розвитку інтенсифікації агропромислового виробництва — кількісне та якісне відновлення його матеріально-технічної бази.

У зв'язку з цим необхідно визначити основні напрями здійснення інвестиційної політики, обґрунтувавши першочерговість вкладень в основний капітал галузей і видів діяльності аграрного сектора економіки регіону [1, с. 29]. Таким основним напрямом вкладень нині є найбільш активна частина основних засобів виробництва — силові та робочі сільськогосподарські машини і знаряддя, насамперед трактори, зернозбиральні, кукурудозбиральні та кормозбиральні комбайни, ґрунтообробні й посівні машини та знаряддя, технічні засоби по догляду за посівами, внесенню добрив, захисту рослин від бур'янів, шкідників і хвороб. У нинішніх умовах, зокрема в перспективі, особливе значення має відновлення й розвиток матеріально-технічної бази системи зрошення сільськогосподарських культур. Без широкого розвитку водної меліорації високоефективного використання земель регіону практично досягти досить складно.

У найближчі роки сільськогосподарським товаровиробникам необхідно поповнити машинно-тракторний парк до технологічної потреби з урахуванням оптимальних строків виконання польових робіт. Це стосується, насамперед, забезпечення тракторами і зернозбиральними комбайнами. Основними джерелами інвестиційних коштів для придбання технічних засобів є власні засоби підприємств, довгострокові банківські кредити, інвестиції іноземних фірм.

Важливою умовою вирішення проблеми технічного переоснащення сільського господарства регіону є лізингова форма використання тракторів та інших машин, про що свідчить багаторічна практика зарубіжних країн, а також український досвід.

Водночас з розвитком матеріально-технічної бази аграрної сфери виробництва необхідно активізувати підготовку кадрів масових професій, насамперед машиністів-трактористів, комбайнерів, фахівців інших спеціальностей. Протягом останніх десяти років підготовка робочих кадрів у навчально-курсовій мережі для сільського господарства не набула розвитку. Важливим напрямом у розвитку кадрового забезпечення аграрного виробництва робочих професій є підвищення їх кваліфікації. У розвитку агропромислового виробництва важлива роль належить інженерним кадрам, підготовка яких у регіоні практично відсутня. Необхідно невідкладно створювати навчально-технічну базу для організації підготовки технічних і будівельних фахівців.

Слід акцентувати увагу на досить важливому напрямі стратегічного розвитку агропромислового комплексу регіону. Цим напрямом є розвиток інтеграції виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, спрямованої на значне нарощування випуску обсягів і розширення асортименту готових до споживання видів продовольчих товарів.

При визначенні стратегічних напрямів розвитку агропромислового виробництва регіону важливого значення набуває перебування соціально-економічного

змісту села як важливої складової всього українського сільського поселення. Тут чітко виділяється кілька основних проблемних завдань, невідкладне вирішення яких потребує розроблення і реалізації загальнодержавної довготривалої програми з формуванням на її основі конкретних регіональних програм.

З цією метою в державі необхідно докорінно змінити психологію суспільного ставлення владних структур і всієї української нації до сільського господарства, до українського села як основного джерела гарантування продовольчої безпеки країни, досягнення реального підвищення матеріального добробуту населення країни. В аграрному виробництві необхідно створити умови для забезпечення високого рівня економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників у розвитку суспільного виробництва, що слугуватиме прискоренню повноправного входження українського конкурентоспроможного сільського господарства у світовий аграрний ринок.

ВИСНОВКИ

Важливо стати на реальний шлях створення і розвитку сучасної інфраструктури сільських поселень, практичного переходу до формування агропромислових агломерацій, спрямованих на територіальні об'єднання виробництва сільськогосподарської продукції, її промислової переробки, забезпечення високоякісних культурно-побутових умов працівників нових виробничо-господарських структур нового типу.

Особливе місце у формуванні стратегічних напрямів розвитку агропромислової сфери має бути відведено забезпеченню екологічно чистого виробництва продовольчих ресурсів, переходу до біологічного типу їх створення. Швидкі темпи розвитку техногенного аграрного виробництва невідкладно потребують розроблення і здійснення системи заходів захисту навколишнього природного середовища.

Література:

1. Аграрна реформа в Україні: здобутки і прорахунки (Аналітична доповідь УЦЕПД). — Національна безпека і оборона. — 2001. — № 5. — 80 с.
 2. Державне регулювання економіки / [Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З.]; за ред. І. Р. Михасюка. — К.: Атика, Ельга-Н, 2000. — 592 с.
 3. Економічна енциклопедія. У трьох томах / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2002. — 952 с.
 4. Кваша С. Стан аграрного ринку та продовольча безпека України / С. Кваша, В. Хоменко // Економіст. — 2007. — № 7—8. — С. 72—78.
 5. Концепція реформування управління аграрним сектором. Проект / П. Т. Саблук, В. П. Ситник, Ю. Я. Лузан, М. Ф. Кропивко та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 46 с.
 6. Кропивко М. Ф. Методологічні проблеми демократизації управління аграрним сектором економіки України / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. — 2003. — № 3. — С. 29—33.
 7. Современный экономический словарь / Райсберг Б. А., Лозовський П. Ш., Стародубцева Е. Б. — М.: ИНФРА-М, 1999. — 479 с.
- Стаття надійшла до редакції 03.12.2009 р.*